

GEMEENTEBESTUUR WEIGERT OPENHEID VAN ZAKEN OVER SMART CITY-PROJECT

Renkum ‘eerste slimme gemeente van Europa’, maar inwoners weten van niks

Zonder dat de inwoners ook maar iets is gevraagd, is Renkum in 2021 omgetoverd tot de ‘eerste slimme gemeente van Europa’. Enkele bewoners van de Gelderse gemeente kwamen daar later bij toeval achter en vroegen de gemeente om openheldering. Het gemeentebestuur weigert echter de afspraken die zijn gemaakt met bedrijven over de transformatie naar ‘Smart City’ openbaar te maken. Inwonersgroep Burgers Renkum aan Zet accepteert dit niet, vertelt het collectief aan De Andere Krant. “Het gaat over ons, het is onze publieke ruimte, dus als iemand er iets over mag zeggen, zijn wij het.”

Sylvia Slegers

Een oplettende inwoner van Renkum merkte begin 2022 op dat de relatief jonge lantaarnpalen voor haar huis alweer werden vervangen. De inwoner vroeg zich af of het wel paste bij de ‘groene ambitie’ van de gemeente en diende een Woo-verzoek (Wet open overheid, voorheen Wob) in. Het leverde tweëndertig stukken op. De inhoud van een groot aantal relevante Woo-documenten bleek echter geheim te zijn. De Google-zoekopdracht ‘Smart City Renkum’ gaf meer informatie. De gemeente bleek al in 2021 uitgeroepen te zijn tot de ‘eerste Smart City van Europa’, zo meldt bijvoorbeeld Primevest Capital Partners, een zelfbenoemd ‘pan-Europese investment manager gespecialiseerd in innovatieve strategieën voor het beleggen in real assets’.

De inhoud van een groot aantal relevante Woo-documenten bleek geheim te zijn

Alle 6300 lantaarnpalen in de 31.419 inwoners tellende plaats moesten daarvoor worden vervangen of aangepast, omdat er ook een Telemanagementsysteem (TMS) aan toegevoegd moest worden. TMS

maakt het mogelijk dat data-generende apparatuur zoals camera’s, sensoren, wifi, 5G-antennes, geluidsmeters, apparatuur om IP-adressen van mobiele telefoons en drones te detecteren in de lantaarnpaal geïntegreerd kan worden. Deze moderne palen zouden in de toekomst zelfs als zendmast kunnen dienen.

Meerdere inwoners bleken op te lopen tegen de geheimzinnigheid die de gemeente op tal van fronten betracht en besloten de handen ineen te slaan. Zij richtten de inwonersgroep ‘Burgers Renkum aan Zet’ op. “Er wordt een spel gespeeld en gedobbel, maar wij burgers zitten niet aan tafel. Wij vinden het de hoogste tijd dat we wél mee gaan doen en dus zijn wij aan zet. We richten ons op de actuele thema’s in Renkum: niet alleen Smart City, ook zonnepaneelvelden, asielopvang, herindelings- en de wolf hebben onze aandacht. Onze missie is primair informatievoorziening en bewustwording”, aldus een woordvoerder van de groep die liever niet met haar naam in de krant wil. “We houden de mediaberichten scherp in de gaten en volgen ook de gemeenteraadsvergaderingen op de voet. Welke standpunten neemt de gemeente in? Wat wordt er besloten? Welke informatie kunnen we daarover boven tafel krijgen? Ook spitten we de Omgevingsvisie grondig door. Daarin staat wat de gemeente van plan is, bijvoorbeeld met betrekking tot gasvrije wijken, landbouwgronden die plaats moeten maken voor natuurgronden, windturbines en zonnepaneelvelden. Een en ander heeft verstrekking gevolgen waarvan burgers zich vaak niet

bewust zijn. Als gemeentelijke plannen op veel weerstand van inwoners stuiten, gaan ze nog wel eens van tafel. Daarom is het belangrijk er bovenop te zitten. Het gaat over ons, het is onze publieke ruimte, dus als iemand er iets over mag zeggen, zijn wij het.”

De Renkumse gemeenteraad debatteerde op 15 mei en 12 juni over het al dan niet opheffen van de geheimhouding van de inhoud van vier cruciale Woo-documenten uit het Smart City-dossier, waaronder de contracten die de gemeente heeft gesloten over de lantaarnpalen. In die documentatie staat informatie over de Smart City-toepassingen die in de lantaarnpalen geïntegreerd kunnen worden en het financierings- en businessmodel. Hoewel de bewonersgroep gebruik maakte van het inspraakrecht er tussen de 150 en 200 belangstellenden op de tribune zaten, stemden 14 van de 21 raadsleden op 27 juni voor handhaving van de geheimhouding. Het gaat om D66, CDA, GroenLinks, PvdA en Gemeentebelangen. Zeven raadsleden – van de VVD en de lokale partijen Rechttoe Rechtaan Renkum, Omzien naar Elkaar en Fractie John Bartels – wilden wél openbaarheid bieden.

“Heel teleurstellend”, zegt de woordvoerder van Burgers Renkum aan Zet. “Mensen hebben geen idee wat er allemaal achter hun rug in achterkamers over hen besloten wordt. Hieruit blijkt hoe belangrijk het is dat burgers opstaan, zich uitspreken, *parrhesia* beoefenen (de Griekse term voor ‘de moed om de waarheid te spreken en die in de openbaarheid te brengen – red.). Laat de gemeente maar voelen dat er over hun schouders wordt meegekeken.”

De woordvoerder vermoedt niet meteen boze opzet bij de raadsleden. “Het is ons duidelijk geworden dat raadsleden slecht geïnformeerd zijn en zich te gemakkelijk laten leiden door de gemeente, zonder zelf onderzoek te doen of advies in te winnen. Dit roept vragen op over de rol van de gemeenteraad als hoogste bestuursorgaan binnen een gemeente en over de invloed van commerciële partijen op het gemeentelijke beleid. Het gevaar dat zich bij publiek-private samenwerkingsverbanden voordoet is dat de gemeente zich laat verleiden tot ‘mooie’, door commerciële partijen gepresenteerde oplossingen voor niet-bestaande of gecreëerde problemen, waarbij de commerciële bedrijven gedre-

Smart straatverlichting geeft de beheerder de mogelijkheid gehele straten tegelijk te monitoren.

ven worden door winstbejag. De keerzijde van de ‘mooie’ praatjes, de ethische afwegingen en de waarborgen voor de burgers op het gebied van privacy, veiligheid en gezondheid, komen daarbij niet aan bod.”

Saillant detail is dat de gemeente Renkum door de publiciteit opnieuw is gaan inventariseren hoeveel documenten het dossier bevat. Er bleken opeens, naast de tweëndertig reeds verstrekte stukken, nog eens 263 ‘verborgen’ documenten te bestaan. De gemeente gaat zich nog buigen over de vraag welke daarvan openbaar worden gemaakt. Burgers Renkum aan Zet wil ze boven tafel hebben. “Hoe is het geheel gefinancierd? Wat is het verdienmodel? Wat zijn de voorwaarden? Worden onze data verhandeld en zo ja, aan wie en wat wordt er vervolgens mee gedaan? Dat willen wij weten. Daarbij moet bedacht worden dat de kosten voor de vervanging van het lichtarsenaal circa drie miljoen euro bedroegen, terwijl de gemeente afsteekt op een begrotingstekort van vijf miljoen.”

Uit de Woo-documenten kwam ook naar voren welke data-verzamelande technologieën gemeente Renkum al in de publieke ruimte heeft geactiveerd. Het gaat om laadpalen voor elektrische auto’s, camera’s, kentekenherkenning, slimme zebrapaden, geursensoren en vuilnisbakmeters. Daarop bleken echter geen risicobeoordelingen uitgevoerd te zijn omdat de gemeente naar eigen zeggen, geen eigenaar van de data is, daar bovendien geen kennis van heeft en de beveiliging ervan niet kan garanderen.

“Dat baart ons grote zorgen,” laat de woordvoerder van Burgers Renkum

aan Zet weten. “Bij dataverzamelen- de toepassingen moeten goede risico-analyses worden uitgevoerd, zogenoemde Data Protection Impact Assessments (DPIA’s). De gemeente rekent het echter niet tot haar taak de risico’s van Smart City-toepassingen in kaart te brengen (zie kader – red.) Het komt er dus op neer dat de gemeente het aan de markt overlaat om te bepalen of de privacy, veiligheid en gezondheid van inwoners voldoende zijn gewaarborgd. Een constructie waarbij de slager zijn eigen vlees keurt. Onze data worden aan twee kanten te grabbel gegooid: door de ge-

“Het komt er dus op neer dat de gemeente aan de markt overlaat of privacy, veiligheid en gezondheid zijn geborgd”

meente die er geen veiligheidsslot op zet qua privacy en hackgevaar én door commerciële partijen die er onder bepaalde voorwaarden – die de gemeente niet openbaar maakt – mee aan de haal kunnen gaan. Dit kan écht niet en is een kwestie waar de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) naar zou moeten kijken.”

De AP publiceerde in juli 2021 het onderzoeksrapport *Bescherming van persoonsgegevens in de ontwikkeling van Nederlandse Smart Cities*. Daarin wordt

gesteld dat “de inzet van gegevensverwerkingen door private partijen in de openbare ruimte aan strenge eisen gebonden en in veel gevallen verboden is. De verwerking van persoonsgegevens in de openbare ruimte valt primair onder de verantwoordelijkheid van of moet mogelijk gemaakt zijn door de overheid.”

“Volgens de AP is en blijft de gemeente dus, ook in een samenwerkingsrelatie, verantwoordelijk voor de Smart City-toepassingen die zij inzet”, stelt Burgers Renkum aan Zet. “De AP waarschuwt bovendien voor het gevaar “dat we naar een surveillancemaatschappij gaan waarin je niet meer ongedwongen op straat kunt lopen”.

Om de transitie naar smart city’s mogelijk te maken zullen er de komende tijd in heel Nederland vele kleine antennes, de zogenaamde 5G-small cells, in het straatmeubilair verschijnen. Hierover wordt niet gecommuniceerd met inwoners en ook dat is Burgers Renkum aan Zet een doorn in het oog. “Burgers maken zich niet alleen zorgen over de gevolgen voor hun privacy en veiligheid, maar ook over hun gezondheid. In de raadsvergaderingen is aangekaart dat in het door de Gezondheidsraad gepubliceerde adviesrapport *5G en Gezondheid* uit september 2020 valt te lezen dat kanker, vruchtbaarheidsproblematieken, slechte zwangerschap-suitkomsten en geboortefwijkingen als gevolg van blootstelling aan 5G-straling niet uit te sluiten zijn. Er is echter geen raadslid dat daarvan schrikt of kritische vragen stelt. De gemeente wil dat risico blijkbaar best lopen, omdat ze van 4G naar 5G wil. Daar wordt totaal geen verantwoording over afgelegd.” ■

Gemeente Renkum weigert verantwoordelijkheid te nemen

Een woordvoerder van gemeente Renkum reageerde op vragen van De Andere Krant:

“Wat betreft de verantwoordelijkheid voor de verwerking van persoonsgegevens is volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) degene die het doel en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens bepaalt verantwoordelijk. Bij verwerkingen in de openbare ruimte is dit niet per definitie de gemeente. Wanneer een verwerking van persoonsgegevens een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van betrokkenen, dient de verwerkingsverantwoordelijke een DPIA uit te voeren. Dit betekent dat een DPIA niet in alle gevallen verplicht is. In het najaar van 2023 was er een verkeersonderzoek met ANPR-camera’s (automatische nummerplaatregistratie) in onze gemeente. In dit geval had de gemeente een DPIA moeten uitvoeren. Dat is niet gebeurd, helaas.”

De gemeente stelt verder: “Renkum was in 2021 de eerste gemeente in Ne-

derland die innovatieve en duurzame straatverlichting toepast. Wethouder Jao Maoouche (GroenLinks) zegt hierover: ‘We zijn blij dat wij als gemeente hebben kunnen bijdragen aan deze ontwikkeling die meer gemeenten kan helpen met het behalen van hun duurzaamheidsdoelstellingen en de verrommeling van de openbare ruimte tegen gaat.’ Primevest is samen met Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) in dit toekomstperspectief gesprongen en heeft het Smart City Nederland-initiatief ontwikkeld. Dit model heeft als doel gemeenten te helpen bij de financiering, verduurzaming en vernieuwing van hun openbare verlichting.

Marc Speijer (algemeen directeur City-Tec) voegt toe: ‘Renkum is met de ingebruikname van deze multifunctionele en duurzame infrastructuur niet alleen een pionier maar ook de eerste ‘smart city’ in ons land die openbare verlichting en laden van elektrische auto’s op deze wijze combineert. Wij verwachten dat andere gemeenten snel zullen volgen.’ ■

Renkum roept op tot samenwerking met andere burgergroepen

De WOO-zaak in Renkum heeft veel aandacht gekregen op de sociale media. “Dat leverde ons vanuit het hele land reacties op van verontruste burgers die in hun eigen gemeente ook al actief zijn onder uiteenlopende namen als ‘betrokken’, ‘slimme’, ‘bewuste burgers’ en dergelijke”, stelt de woordvoerder van Burgers Renkum aan Zet. “Wij roepen waakzame burgers uit alle Nederlandse gemeenten daarom op om zich te organiseren onder de noemer Burgers aan Zet, met daarin verwerkt de naam van de eigen gemeente. Dat zou de onderlinge herkenbaarheid en vindbaarheid ten goede komen. Daarnaast zouden deze actiegroepen zich kunnen aansluiten bij en samenkomen in het recent door ons gelanceerde landelijke knooppunt Burgers Nederland aan Zet. Zo kunnen ervaring en expertise gedeeld, draaiboeken uitgewisseld en eventueel landelijke acties opgezet worden.” ■

► burgers-aan-zet.my.canva.site

